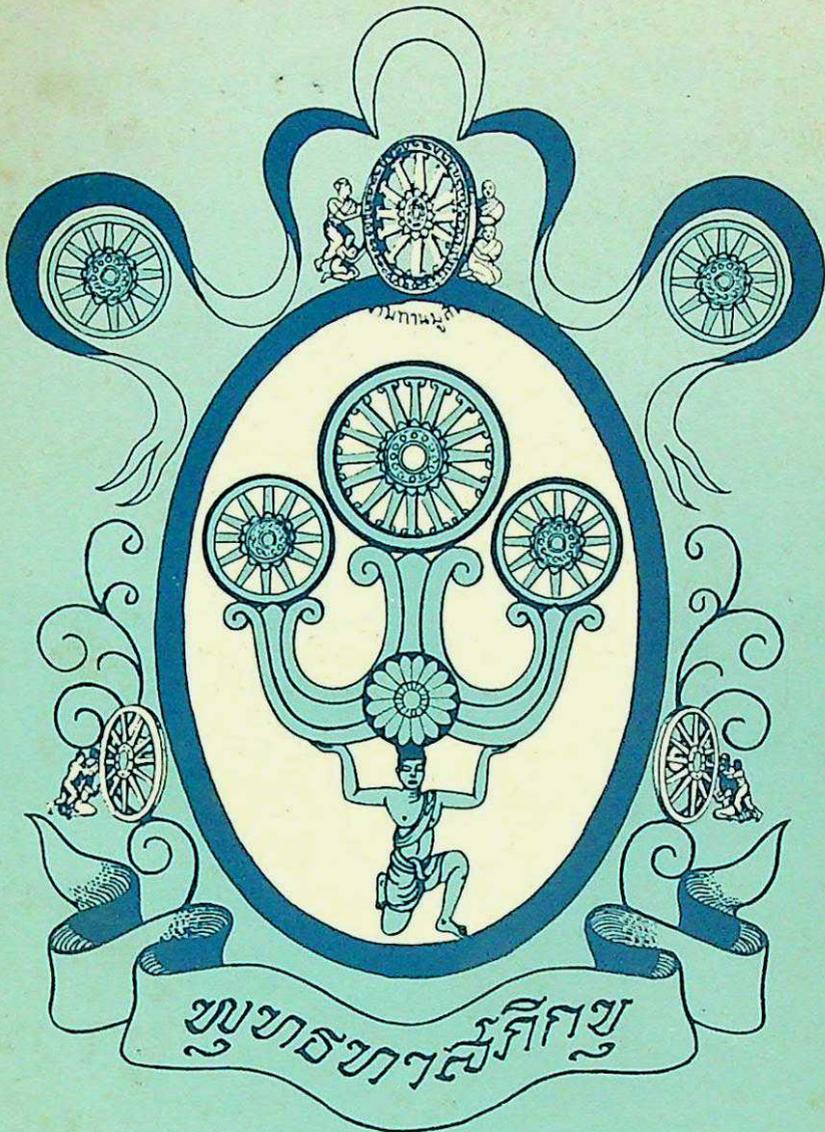

อริยสัจ

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๘๒]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุนทั่วทั้งธาตุตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ๖
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกลให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกสุขสถาพร ๖
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ๖
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๖
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ๖
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาตุตรี ๖

พ.ท.

๒๕๒๓

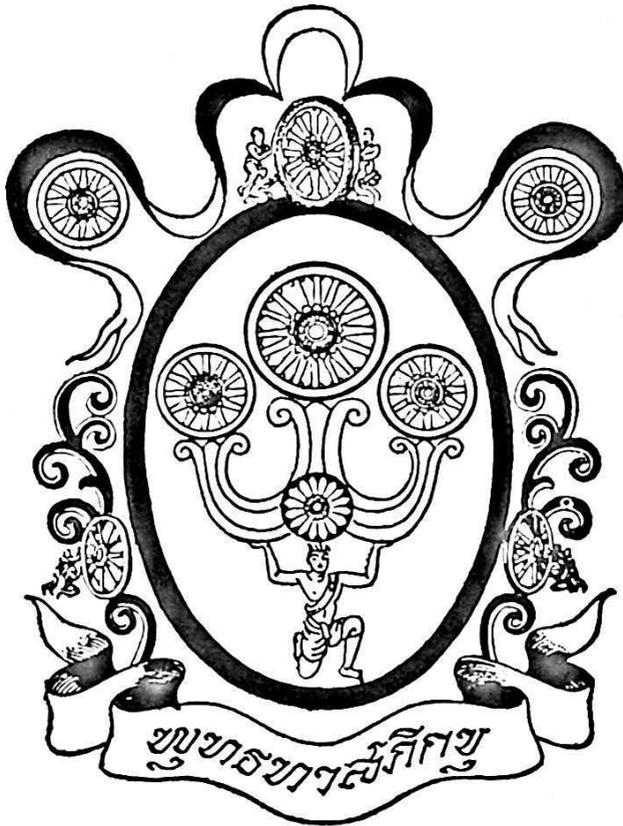
พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิมพ์

259/142 ซอยพิบูลย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนง คลองเตย กรุงเทพฯ 10110

โทร. 392-0146 แฟกซ์: 381-0238

อริยสัจ

[ชุดหมุนล้อ อันดับ ๘๒]

๘ กรกฎาคม ๒๕๔๑

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๕,๐๐๐ เล่ม

อาสาฬหมาส मैं	มาศรรรม
โสภาสส่องแสงนำ	มนุษย์พัน
จากทุกข์ทุกข์กรรม	นำโลก
ไยจะมัวชุดคั้น	ระแบบบ้ำเบี่ยพกันฯ

อาสาฬหมาส ี	ชวนชน ชาวเรา
รู้จักรธรรมจักรจน	จักใช้
จักรประหัดประหารมล	มवलโทษ
มवलประโยชน์ตนท่านได้	มัน मैंมนโนหมายฯ

อาสา พหุบุชา	ถือกันว่า วันพระธรรม
เปิดเผย หนทางนำ	สัตว์โลกผอง ผ่องพันภัย
ที่เกิด แก่เจ็บตาย	ได้สบสุข ทุกข์กษัย
มัวปิด ตาอยู่ไย	ไม่รับแสง แห่งพระธรรมฯ

อาสาพหุ บุษชา วันพระธรรม
อันลึกล้ำ ถูกเปิดเผย เป็นปฐม
ไยจะมัว คัวใจกาย อย่างงายงม
เป็นชาวพุทธ หยุดระทม สมชื่อเออยฯ

อริยสัจ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส

ณบัดนี้ อาตมาภาพจะได้วิสาขนาพระธรรมเทศนา เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธาความเชื่อ และวิริยะความพากเพียรของท่านทั้งหลาย ให้เจริญออกงามก้าวหน้า ในทางแห่งพระศาสนา ของสมเด็จพระบรมศาสดา อันเป็นที่พึ่งของเราทั้งหลาย กว่าที่จะสมควรแก่เวลา.

ธรรมเทศนาก็มีปูพพาปรลำดับ เนื่องมาจากธรรมเทศนาในตอนเย็น คือ *ปรารภอาสาพหูชา* ดังที่ท่านทั้งหลายก็ทราบกันอยู่เป็นอย่างดีแล้ว. ในตอนเย็นนั้น ก็ได้กล่าวถึง

มัชฌิมาปฏิปทา ในฐานะเป็นเรื่องสำคัญเรื่องแรกที่สุด ที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดง ในวันที่สมมติเรียกกันว่า วันอาสาฬหบูชา นี้; ครั้นทรงแสดงเรื่องมัชฌิมาปฏิปทาแล้ว จึงทรงแสดงเรื่อง อริยสัจจ์ทั้งสี่.

บัดนี้ก็เป็นโอกาสอันสมควร ที่จะได้วิชันนาในเรื่อง อริยสัจจ์ทั้งสี่ เป็นลำดับสืบต่อไป; ขอให้ท่านทั้งหลายตั้งใจฟัง ให้สำเร็จประโยชน์ ในฐานะที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความดับทุกข์ ซึ่งถือกันว่า เป็นหลักเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา.

ในการบรรยายนี้ ก็จะได้กล่าวไปที่ลักษณะ ตามวิธีที่ใช้กันมาแต่โบราณกาล คือจะมองกันในลักษณะต่างๆ ทุกทิศทุกทาง ที่ลักษณะ; เมื่อครบถ้วนแล้ว ก็จะเข้าใจสิ่งนั้นได้ โดยครบถ้วนถูกต้องสำเร็จประโยชน์.

ในขั้นแรกนี้ ก็จะพิจารณาไปตามลำดับ คือการพิจารณาโดยพยัญชนะก่อน, เมื่อก้าวโดยพยัญชนะแล้ว คำว่า อริยสัจจ์นั้นหมายความว่าอย่างไร? แยกได้เป็น ๒ คำ คือ คำว่าอริยะคำหนึ่ง แล้วก็คำว่าสัจจะอีกคำหนึ่ง.

คำว่าอริยะนี้ตามตัวพยัญชนะคือตัวหนังสือ ก็แปลว่า

ไปจากอริ อริแปลว่าข้าศึก อริยะไปจากอริ ก็คือไปจากข้าศึก คือหมดข้าศึก ก็หมดความทุกข์. สิ่งที่เป็นข้าศึกในที่นี้ หมายถึง ความทุกข์ ถ้าว่าอริยะ ก็คือไปเสียจากข้าศึก คือความทุกข์; ถ้าเป็นชื่อของบุคคล ก็เป็นบุคคลที่ประเสริฐ เพราะว่ามันหมด ข้าศึก มันหมดความทุกข์; ถ้าเป็นชื่อของธรรมะ ก็เป็นธรรมะ ที่ประเสริฐ ที่จะช่วยให้บุคคลพ้นจากข้าศึก.

ที่นี้ก็มาดูที่คำว่าสัจจะ สัจจะคำนี้ตามตัวพยัญชนะแปลว่า สิ่งเที่ยงแท้. เที่ยงแท้โดยความหมายก็เล็งไปถึงสิ่งซึ่งมี ลักษณะเป็นสิ่งเดียว ไม่ต้องมีคู่ มันจึงอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า เที่ยงแท้; จึงมีบาลีว่า เอกํ หิ สจฺจํ น ทฺตุติยมตฺถิ สจฺจจะนํ นมี เพียงหนึ่ง ไม่มีที่สอง ไม่มีสิ่งที่สอง.

สิ่งใดเป็นสัจจะเป็นความจริง แล้วมันก็มีจริงเพียงหนึ่ง เดียว จะมีสองจริงในเรื่องเดียวกันไม่ได้; ถ้ามันมีหลายจริง มันก็คือไม่จริง ฉะนั้นจึงมีเพียงสิ่งเดียว เช่นเรื่องทุกขสัจจ์ ก็จริงเรื่องทุกข์, สมุทฺทสัจจ์ ก็จริงเรื่องเหตุให้เกิดทุกข์, นิโรธสัจจ์ ก็จริงเรื่องความดับทุกข์, มรรคสัจจ์ ก็จริงในเรื่องหนทางให้ถึงความดับทุกข์ ดังนี้ท่านจึงเรียกว่า จริงมี

เพียงสิ่งเดียว มีเพียงจริงเดียว ไม่มีสองจริงในสิ่งเดียวกัน.

ที่นี้ก็ดูให้เห็นว่า *ไม่ว่าอะไรสิ่งใด ๆ ก็ตาม มันก็มี* *สัจจะของมันด้วยกันทั้งนั้น*, *ไม่ว่าอะไร ไม่ว่าจะรูป ไม่ว่าจะนาม* *ไม่ว่าสังขาร ไม่ว่าจะอสังขาร*. ถ้าว่าสังขารมันก็จริงของมัน คือว่า เป็นสังขารแล้วก็ไม่เที่ยง ก็เปลี่ยนแปลง ก็ปรุงแต่ง, ถ้า วิสังขารก็เป็นของที่ไม่มีการปรุงแต่ง ก็จริงอย่างนี้; สังขตะก็ ถูกปรุงแต่ง อสังขตะก็ไม่ถูกปรุงแต่ง.

อะไร ๆ ก็ล้วนแต่มีสัจจะของมัน เป็นลักษณะหนึ่ง; แม้ที่สุดแต่ว่าก่อนหิน ก่อนหินก่อนนี้ มันก็มีลักษณะเป็นสัจจะ ของมันอย่างใดอย่างหนึ่งแหละ คนจะรู้หรือคนไม่รู้มันไม่เป็นไร แต่มันก็มีสัจจะ คือของจริงความจริงของมันอย่างใดอย่างหนึ่ง จนพูดได้ว่า ทุกอย่างมันก็มีอะไร ๆ เป็นสัจจะเฉพาะของมันเอง.

แต่ว่าคนแต่ละคน แต่ละคนนี้ มันมีความคิดนึกรู้สึก ก็ คิดนึกรู้สึกไปตามที่มันคิดนึกรู้สึก จึงถือเอาความจริงตามที่มัน รู้สึกคิดนึก : คนโง่รู้สึกคิดนึกอย่างไร ก็มีจริงตามแบบของคนโง่, คนฉลาดรู้สึกคิดนึกอย่างไร ก็มีความจริงตามแบบของคนฉลาด มีสติปัญญา; ดังนั้นคนจึงกำลังมีความจริงเป็นของตนเฉพาะ

ตนอยู่ เป็นขณะ ๆ ไป.

ถ้าได้ศึกษาเพิ่มเติมก้าวหน้า ความจริงเหล่านั้นมันก็เปลี่ยนแปลง มันก็ก้าวหน้าไป; แต่มันก็มีความจริงเฉพาะเวลาเฉพาะเหตุการณ์ เฉพาะตนอยู่เสมอ. นี่แหละเป็นเหตุที่ทำให้คนไม่เชื่อคนอื่น มันมีความจริงของตนเอง ตามที่ตนเข้าใจ ก็เรียกว่าแต่ละคน แต่ละคน ล้วนแต่มีสัจจะของตนเอง ตามความรู้สึก คตินึกหรือความเชื่อของตนเอง.

นี่เป็นสิ่งที่ต้องสังเกตดูให้ดี ๆ เพราะว่าข้อนี้แหละเป็นเหตุให้เถียงกัน; มันมีความคิดความเห็นในสิ่งเดียวกันเป็นเฉพาะคน ๆ มันก็เลยแตกต่างกัน มันก็เลยเถียงกันได้แม้ในเรื่องเดียวกัน เพราะว่าสัจจะของแต่ละคนมันก็มีอยู่เฉพาะตน.

ที่นี้ก็เอา ๒ คำมารวมกันว่า อริยสัจจะ ตามตัวหนังสือก็แปลได้ว่า ของจริงอันเป็นอริยะ คือไปจากข้าศึก, หรือแปลว่าของจริงที่ทำบุคคลให้เป็นอริยะ ก็ได้, หรือว่าของจริงของพระอริยะเจ้าก็ได้, หรือจะว่าของจริงที่มันดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ไปจากกิเลสความทุกข์โดยสิ้นเชิง. จึงสรุปความเอาว่า มันประเสริฐ

คำว่าอริยะจึงมีความหมายตามธรรมดาต่างๆไปนี้ว่า ประเสริฐ ประเสริฐ ความจริงอันประเสริฐ, ความจริงของบุคคลผู้ ประเสริฐ, ความจริงที่ทำให้บุคคลให้เป็นคนประเสริฐ. *ประเสริฐ ที่ตรงไหน? ก็ตรงที่ดับทุกข์ได้.* นี่ความหมายมันเนื่องถึงกันหมดอย่างนี้ ขอให้เข้าใจให้ดีๆ ว่า คำว่า อริยะัจฉัจนั้น หมายความว่าอย่างไร; นี้เรียกว่าโดยพยัญชนะ ตามตัวหนังสือ มันว่าอย่างนั้น.

ที่นี้ก็ดูกันโดยอรรถะ หมายความว่า อริยะัจฉัจคือ ัจฉัจของพระอริยะ, ัจฉัจเพื่อความเป็นอริยะ, แล้วัจฉัจ เพื่อดับทุกข์สิ้นเชิง.

ตามตัวหนังสือก็ว่า ัจฉัจที่ประเสริฐ คือไปจากข้าศึก. เรา รู้จักสิ่งนี้ไว้ในลักษณะอย่างนี้ เพื่อเกิดความสนใจ ความพอใจ ในการที่จะศึกษาและจะปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้.

ที่นี้ถ้าว่าจะดูในแง่ของไวยากรณ์, คำว่าไวยากรณ์ก็คือคำที่ แทนกันได้ ถ้าไม่เรียกชื่ออย่างนั้น เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งแทนกันได้ ก็ได้เหมือนกัน. คำว่าอริยะัจฉัจนี้ เป็นคำสอนดับทุกข์ได้ นี้ จะเรียกชื่ออีกอย่างว่า เถยยธรรมก็ได้ ในความหมายที่ว่า

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ญเอยธรรม แล้วก็นำไปสอนสัตว์ โปรดสัตว์ ให้รู้ญเอยธรรม.

ญเอยธรรม ก็แปลว่า *ธรรมที่ควรรู้*. *ทำไมจึงควรรู้? เพราะว่ามันดับทุกข์ได้*. มันก็เลยเป็นเรื่องเดียวกับเรื่อง อริยสัจจ์ เพราะมันดับทุกข์ได้ จึงเรียกว่าอริยธรรม หรือญเอยธรรม ญเอยธรรม. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ญเอยธรรม แล้วก็สอนสัตว์ด้วยญเอยธรรม ก็ดับทุกข์ได้ ก็ประเสริฐ ก็เรียกว่าอริยธรรม. นี่มันแทนกันได้ ถ้าเราได้ยินคำว่าญเอยธรรม ก็นึกว่ามันแทนคำว่าอริยสัจจ์หรืออริยธรรม.

ที่นี้ก็ดูในแง่ของลักษณะและอาการ อริยสัจจ์มีลักษณะ คือ ทนต่อการพิสูจน์ เช่นเดียวกับสัจจะทั้งหลาย. อริยสัจจ์มีลักษณะ คือมันทนต่อการพิสูจน์; กล้าทำให้ใครมาพิสูจน์ ว่ามีเพียง ๔ อย่างนี้ ใครมาพิสูจน์ให้เห็นว่ามากไปหรือน้อยไป, ว่ามีดับทุกข์อย่างนี้ใครมาพิสูจน์ว่ามันดับไม่ได้ขอท้าทายให้มาพิสูจน์. ฉะนั้น*อริยสัจจ์โดยลักษณะ ก็คือสิ่งที่ทนต่อการพิสูจน์*.

ที่นี้ก็ดูโดยอาการ อาการของสิ่งนี้ คือเป็นสัจจะก็มีอาการ ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง ไม่ต้องมีใครมาหล่อเลี้ยง มา

ปัจจัยสนับสนุนอะไร ในฐานะที่เป็นสัจจะอันแท้จริง ก็ดำรงตัว
อยู่ได้ในฐานะเป็นสัจจะ มีอาการดำรงอยู่ได้โดยตนเอง อริยสัจจ์.

ที่นี้ก็คู่ต่อไปในเรื่องของสิ่งที่เรียกว่า กิจ, กิจกรรม คือ
สิ่งที่ควรจะทำ. อริยสัจจ์มีอะไรเป็นกิจ เป็นกิจจะ? ก็ต้องพูดว่า
มีการครอบงำสัตว์สังขารทั้งปวง; มันเป็นกฎของธรรมชาติ ที่
จะครอบงำบังคับธรรมชาติ สัตว์สังขารทั้งปวงที่เป็นธรรมชาติ.
กฎของอริยสัจจ์ก็มีหน้าที่ครอบงำสิ่งเหล่านี้ ให้เป็นไปตามกฎ-
เกณฑ์ของอริยสัจจ์; นี้เรียกว่ามันมีกิจอย่างนี้, มันมีหน้าที่
อย่างนี้, กฎของธรรมชาติอันนี้มันมีกิจอย่างนี้.

ที่นี้เลยไปถึงคำว่า รส รสคือวิสัยที่นำยินดี มีรส. มีรส
อะไร? รสของอริยสัจจ์ก็คือ วิมุตติ หลุดพ้นจากความทุกข์
ในลักษณะที่เป็นเอหิภัสสโก. มีความหลุดพ้นจากความทุกข์
ชนิดที่ดี ที่ประเสริฐ ที่เลิศ จนถึงว่า ทำทนายให้มาตุ เรียกร้องให้คน
มาตุ, เรียกร้องใครๆ จงมาตุ จงมาตุ มันประเสริฐ วิเศษสูงสุด
อย่างนี้. นี้มันเป็นที่ยินดีของบุคคล ผู้รู้ ผู้เห็น ผู้ได้รับประโยชน์
ก็มีวิมุตติที่เป็นเอหิภัสสโก เป็นรสอันเลิศของอริยสัจจ์.

ที่นี้ถ้าจะให้เลยไปถึงเป็นวิทยาศาสตร์กันบ้าง สมัยนี้

เขาชอบวิทยาศาสตร์ อะไรๆ ก็วิทยาศาสตร์. เรื่องอริยสัจจ์นี่ เป็นเรื่องวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง เพราะมันเป็นกฎเกณฑ์ของ เหตุผล ของกฎแห่งเหตุผลที่มีอยู่ในที่ทั่วไป ในจักรวาลหรือใน ทุกๆ สิ่ง จนไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรดี, กฎแห่งเหตุผลตามหลัก ของธรรมชาติ ตามกฎของธรรมชาติ.

มองกันโดยวิทยาศาสตร์ อริยสัจจ์มันเป็นอย่างนี้ มัน เป็นกฎแห่งเหตุผล โดยความเป็นกฎแห่งเหตุผล ตามธรรมชาติ ของธรรมชาติ ดังนั้นอริยสัจจ์จึงเป็นวิทยาศาสตร์. ถ้าทำให้ คนพิสูจน์ ใครมีปัญญาอย่างไรก็ทำให้มาดู ให้มาคัดค้าน; เสนอ ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด ที่ควรจะรู้ ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน รู้ แล้วก็จะดับทุกข์ได้ ให้นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายมาพิสูจน์ดู. เพราะว่าอริยสัจจ์เป็นกฎของธรรมชาติ กฎเกณฑ์ตามทาง วิทยาศาสตร์ เรื่องอริยสัจจ์จึงเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์.

นี่ก็จะดูกันต่อไปถึงข้อที่ว่า ประเภท ประเภทคือการ จำแนกแจกแจงออกไปเป็นก็อย่างๆ. เมื่อกล่าวโดยประเภท อริยสัจจ์ก็มีแจกไว้ สำหรับศึกษาหลายประเภทเหมือนกัน. ถ้า จะแจกเป็น ๔ อย่าง ก็มันอย่างที่รู้จักกันอยู่แล้ว ทุกคนรู้อยู่แล้วว่า

อริยสัจ ๔ คืออะไร คือเรื่องทุกข์, เรื่องเหตุให้เกิดทุกข์, เรื่องความดับสนิทแห่งความทุกข์, เรื่องทางให้ถึงความดับสนิทแห่งความทุกข์ เป็น ๔ เรื่อง; ฉะนั้นโดยประเภทอย่างนี้ มันก็มี ๔ อย่าง.

ที่มันมันมากนัก ย่นให้มันเหลือน้อยหน่อย มันก็จะเหลือสัก ๒ ประเภท คือ เรื่องทุกข์ กับเรื่องความดับทุกข์ ก็เหลือประเภทเพียง ๒ ประเภท. คำว่าทุกข์หรือเรื่องทุกข์ มันก็รวมเอาเรื่องเหตุให้เกิดทุกข์เข้าไปในตัวด้วย นับรวมเสียเป็นเรื่องเดียวว่าเรื่องทุกข์, เรื่องความดับสนิทแห่งความทุกข์ มันก็รวมเอาวิธีที่จะให้ดับสนิทนั้นเข้าไปในตัวด้วย เป็นเรื่องความดับทุกข์ด้วยกัน เลยเหลือ ๒ เรื่อง.

ความข้อนี้นั้นพระพุทธรองค์ทรงเน้นมากที่สุด คือ ตรัสว่า ปุพฺพเพจาหํ ภิกฺขเว เอตฺรหิ จ ทฺกฺขณฺณเจว ปญฺญาเปมิ ทฺกฺขสฺส จ นิโรธํ ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย แต่ก่อนนี้ก็ดี เดียวนี้บัดนี้ก็ดี เราตถาคตบัญญัติเฉพาะเรื่องความทุกข์ กับความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เท่านั้น. ไม่ตรัสเรื่องอื่นให้วุ่นวายมากไป เสียเวลาเปล่าๆ; อยากจะพูดว่า ไม่ตรัสเรื่องที่มันเสียเวลาทุกเรื่อง

เลย แม้แต่เรื่องของพระองค์ก็ไม่ต้องตรัส เว้นไว้แต่มันจะเกี่ยวกับเรื่องความทุกข์และความดับทุกข์. ฉะนั้นจึงถือว่า มันมี ๒ เรื่อง หรือ ๒ ประเภท แจกออกเป็น ๒ เรื่อง คือ เรื่องทุกข์กับดับทุกข์.

ที่นี้ถ้ายังเห็นว่าสองเรื่องสามเรื่องมันยุ่ง เอาเรื่องเดียวดีกว่า มันก็จะเหลือเรื่องเดียวได้เหมือนกัน คือเรื่องความดับทุกข์ เพราะเมื่อดับทุกข์แล้ว มันก็หมดเรื่อง. ฉะนั้นเรื่องทุกข์เอามาอยู่ในเรื่องความดับทุกข์ เป็นสิ่งที่จะต้องถูกดับ ดับเสียให้ได้ เป็นความดับทุกข์ แล้วนี้ก็เหลือเรื่องเดียว คือความดับทุกข์ เป็นตัวธรรมะหัวใจของพระพุทธศาสนา คือความดับทุกข์.

นี่ดูเถอะว่าโดยประเภท จะกลายเป็น ๔ อย่างก็ได้ จะกลายเป็น ๒ อย่างก็ได้ จะกลายเป็น ๑ อย่างก็ได้, แล้วอาจจะกล่าวให้มากหรือแปลลไปกว่านี้ก็ได้ แต่มันไม่จำเป็น เท่านั้น มันก็พอแล้ว สำหรับที่จะศึกษา ให้รู้ให้เข้าใจ.

ที่นี้ก็ดูต่อไป ดูต่อไปถึง อุปมา อุปมาคือเรื่องที่น่ามาเปรียบเทียบ เป็นอุปมา. ว่าเรื่องอริยสัจจ์มีอะไรเป็นอุปมา?

ถ้าถามอย่างนี้ ก็ตอบว่า มีหลาย มากมาย; ยกมาสัก ๒ อุปมา.

อุปมาแรก ก็คือ ความมีโรค มีเจ็บไข้เป็นโรค. ความมีโรค นี้อุปมาเป็นเรื่องทุกข์, แล้วเหตุที่ทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยนั้น มันเป็นสมุทัยแห่งโรค ก็เป็นเรื่องสมุทัยของทุกข์, ที่นี้ความหายโรค หายโรค ไม่มีโรค เป็นเรื่องนิโรธสัจจ์ อุปมาของนิโรธสัจจ์, แล้ววิธีรักษาให้หายโรค โดยวิธีหยูกยา หรือการบำบัดการแก้ไขอะไรก็ตาม ตามวิธีที่จะเยียวยาให้โรคนั้นหายไป นี่ก็เป็นอุปมาของมรรคสัจจ์.

อริยสัจจ์มีเรื่องทุกข์ เรื่องเหตุให้เกิดทุกข์ เรื่องความดับทุกข์ เรื่องทางให้ถึงความดับทุกข์; เรื่องโรค มันก็มีเรื่องโรค แล้วก็เรื่องเหตุให้เกิดโรค แล้วก็เรื่องหายโรค แล้วก็เรื่องวิธีที่จะทำให้หายโรค มันก็เลยได้เป็น ๔ อย่างด้วยกัน เรียกว่าเป็นอุปมา. นี่เข้าใจอุปมา ก็เข้าใจมากขึ้น มากกว่าที่ไม่เข้าใจอุปมา ฉะนั้นสนใจกันไว้บ้าง ศึกษากันไว้บ้าง เรื่องอุปมาของอะไร ๆ.

ที่นี้อุปมาที่ ๒ ของเรื่องอริยสัจจ์ ก็จะพูดถึง ทุพภิกขภัย ทุพภิกขภัยคือ **ข้าวยากหมากแพง** ลำบาก คนตายมาก, ทุพภิกขภัย **ข้าวยากหมากแพง** ไม่มีอาหาร มันก็เปรียบได้กับ

ความทุกข์. ที่นี้มีมูลเหตุแห่งทุกข์ภิกขภัย มันก็คือฝนแล้ง, ดินฟ้าอากาศไม่ดี โดยเฉพาะฝนแล้ง มันก็เกิดทุกข์ภิกขภัย ทำนาไม่ได้ ปลูกอะไรไม่ได้ มันก็ไม่มีอะไรจะกิน มันก็ยุ่งยากกันใหญ่. ที่นี้มีอาหารกินไม่มีทุกข์ภิกขภัย คือมีข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ นี่มันก็เปรียบเทียบได้กับความดับแห่งทุกข์ นิโรธ. ที่นี้อะไรเป็นเหตุให้อาหารสมบูรณ์ มันก็ฝนดี ฝนฟ้าดี.

เปรียบเทียบได้ง่ายๆ พวกชาวนาจะเข้าใจได้ว่าทุกข์ภิกขภัย อดอยากแห้งแล้งเป็นทุกข์ อุปมาของความทุกข์, ฝนไม่มี ขาดฝน ความขาดฝน เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ยาก, ที่นี้ความสมบูรณ์ มีกินมีใช้เหลือเฟือ ก็เป็นความดับทุกข์, แล้วฝนดี ดินฟ้าอากาศดี อะไรดีนั่นแหละ มันก็เป็นทางให้เกิดความสมบูรณ์แห่งข้าวปลาอาหาร อย่างนี้ก็รู้จักมองกันบ้าง ในฐานะที่เป็นอุปมา. เรื่องอริยสัจจ์นี้ มันมีอุปมาอย่างนี้ เข้าใจว่าพอพูดขึ้นก็มองเห็น พอจะมองเห็น แต่อย่าไม่เคยคิด ไม่เคยพิจารณาใคร่ครวญทบทวนอะไร เดียวนี้เพื่อจะให้เข้าใจเรื่องนี้มากขึ้น ก็แสดงโดยอุปมา.

ที่นี้ก็ยังคงแสดงต่อไป โดยหน้าที่ โดยหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

มนุษย์ อริยสัจจ์เมื่อกล่าวโดยหน้าที่อันเกี่ยวกับมนุษย์ ก็คือเป็นหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องรู้เรื่องอริยสัจจ์, เป็นหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามเรื่องของอริยสัจจ์, เป็นหน้าที่ที่จะต้องทำให้ได้รับผล เกิดผลของการปฏิบัติ, และยังมีหน้าที่ที่จะต้องรู้ว่า เราได้ปฏิบัติถูกต้องแล้ว ทำเสร็จแล้ว ดับทุกข์ได้แล้ว รู้ความดับทุกข์นี้ด้วย รู้ความไม่มีแห่งทุกข์ด้วย จึงจะสมบูรณ์ดับทุกข์ได้แล้ว แล้วก็มีความรู้ว่าดับทุกข์ได้แล้ว จึงจะมีความสมบูรณ์; นี่ก็คือหน้าที่ หน้าที่ของสัตว์ คนทั้งหลาย ที่จะต้องกระทำต่อสิ่งที่เรียกว่าอริยสัจจ์. โดยย่อก็คือว่า ต้องรู้ แล้วก็ต้องปฏิบัติ แล้วก็ต้องได้รับผลของการปฏิบัติ แล้วก็ต้องรู้ว่า เราได้ทำงานได้รับผลแล้ว ทำเสร็จแล้ว ถูกต้องแล้ว พ้นจากทุกข์แล้ว ก็มีหน้าที่ด้วย เป็นหน้าที่ด้วย; นี้เรียกว่า โดยหน้าที่.

ที่นี้พูดเป็นภาษาที่มันคู่กันคือสิทธิ โดยสิทธิ เกี่ยวกับเรื่องอริยสัจจ์ มันคล้ายกับภาษากฎหมายอะไรไปหน่อย ก็ไม่เป็นไร อย่าไปสนใจเรื่องนั้นเลย. โดยสิทธิ มนุษย์ผู้รู้อริยสัจจ์ มีสิทธิที่จะออกมาจากกองทุกข์ คือรู้อริยสัจจ์ ปฏิบัติอริยสัจจ์ ได้รับผลของอริยสัจจ์ ก็คือมีสิทธิที่จะออกมาเสียจากกอง

ทุกข์, มีสิทธิที่จะดับทุกข์ไม่ให้มีเหลือ ดับไม่เหลือแห่งทุกข์. เรามีสิทธิที่จะทำอย่างนั้น ถ้าได้ทำหน้าที่ของตนโดยถูกต้อง โดยสมบูรณ์แล้ว; เราจึงรู้จักหน้าที่ที่เราจะต้องกระทำ ต่อสิ่งที่เรียกว่าอริยสัจจ์ แล้วก็ต้องได้รับสิทธิเต็ม ตามที่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างครบถ้วน อย่างถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้คนเรามันไม่รู้ และไม่ได้ปฏิบัติโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องนี้; พอมีความทุกข์ขึ้นมา ก็ไปไหว้จอมพลวก ขอให้ดับทุกข์ให้ที, ไปไหว้ต้นไม้ ไปไหว้ภูเขา ไปไหว้ผี ไปไหว้เทวดา ซึ่งเป็นเรื่องของความไม่รู้ เป็นเรื่องหลับหูหลับตาทำไปด้วยความไม่รู้. แล้วมันก็ถูกหลอก ก็ถูกหลอก ไม่มีสิทธิที่จะดับทุกข์ มันก็ดับทุกข์ไม่ได้.

นี่ก็ดูคนที่ถือไสยศาสตร์ เขาไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อจะดับทุกข์ แต่ก็ไปอ้อนวอนผีसाงเทวดาอะไรก็ไม่รู้ ให้ช่วยดับทุกข์. ผลที่ได้มันก็คืออะไร? ก็คือโง่ ก็คือโง่ แล้วก็ต้องอยู่ด้วยความขลาดกลัวเรื่อยไป ก็ต้องอ้อนวอนผีसाงเทวดาเรื่อยไป พอเวลามีเมื่อไร ก็อ้อนวอนผีसाงเทวดาเรื่อยไป, มีแต่ความขลาดกลัว ขลาดกลัว ขลาดกลัว อยู่นั่นแหละ; นั่นแหละผลของไสยศาสตร์ ที่ไม่

ปฏิบัติหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ แล้วก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับผลรับประโยชน์ของเรื่องนี้. นี่พุทธบริษัททำอย่างนั้นไม่ได้ ต้องทำหน้าที่ให้ถูกต้อง แล้วจึงจะมีสิทธิที่จะได้รับผล คือดับทุกข์ได้.

ทีนี้ก็จะดูว่า จุดตั้งต้นของเรื่องอริยสัจจ์นี้ มันมีขึ้นมาอย่างไร, มันตั้งต้นขึ้นมาได้อย่างไร เป็นความรู้เรื่องอริยสัจจ์, การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มันทำให้เกิดอริยสัจจ์ขึ้นมาด้วยเหตุอะไร? ต้องดูว่าจุดตั้งต้นของเรื่องนี้ ก็คือความทุกข์นั่นเอง ความทุกข์ที่ทำให้คนทนทรมานอยู่นั่นเอง.

พระพุทธเจ้าท่านไม่ยอมแพ้ ท่านต้องการจะเอาชนะความทุกข์ ท่านจึงได้ออกไปค้นหาความดับทุกข์; จะพูดอย่างเห็นแก่ตัวก็ว่า ท่านจะดับทุกข์ของท่านเองโดยตรงก็ได้ แต่เราก็เชื่อกันว่า พระพุทธเจ้าท่านมีความคิดใหญ่หลวงกว้างขวาง เป็นมหากรุณา ที่คิดจะหาทางดับทุกข์ให้แก่คนทุกคนด้วย.

มันก็เพราะเหตุที่ทุกคนมีความทุกข์นั่นแหละ จึงต้องมีการค้นหาเรื่องอริยสัจจ์ คือเรื่องนี้ คือเรื่องดับทุกข์โดยสมบูรณ์นี้. ความทุกข์มันเป็นเหตุให้เกิดความรู้เรื่องอริยสัจจ์ โดยพระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้, ความต้องการที่จะดับทุกข์นั้น

แหละ เป็นเหตุให้เกิดความรู้เรื่องนี้ คือเรื่องความดับทุกข์ คือเรื่องอริยสัจจ์. ถ้าจะดูว่า มันมีจุดตั้งต้น ก็ต้องดูกันที่ตรงนี้ เพราะความทุกข์เป็นเหตุให้ค้นคว้า จนรู้เรื่องความดับทุกข์ จุดตั้งต้นมันอยู่ที่ความทุกข์.

ทีนี้ก็ดูจุดสุดท้าย, จุดสุดท้ายปลายทางอยู่ที่ไหน? มันก็อยู่ที่ความดับทุกข์; จุดตั้งต้นมันอยู่ที่ความทุกข์ แล้วมันก็ค้นไป ค้นไป พบแล้วปฏิบัติไป ปฏิบัติไป ในที่สุดจุดปลายทางจุดจบของมัน ก็อยู่ที่ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง. จุดตั้งต้นอยู่ที่ความทุกข์ จุดสุดท้ายปลายทางก็อยู่ที่ความดับทุกข์.

เราจมองเห็นอริยสัจจ์ในลักษณะอย่างนี้ มองด้วยสติปัญญา มองด้วยการรู้จักเสวยความทุกข์ ก็รู้จักความทุกข์, แล้วก็รู้จักเหตุแห่งความทุกข์, แล้วก็รู้จักหยุดเหตุแห่งความทุกข์นั้นเสียได้ ก็จะได้รู้ได้ทันทีว่า โอ ไขความทุกข์มันมาจบกันที่ตรงนี้เอง; เป็นทุกข์ เป็นทุกข์ เป็นทุกข์ไป แล้วในที่สุดก็มาจบลงที่ว่ามันดับทุกข์ หมดความทุกข์. อริยสัจจ์ก็เกิดขึ้นมา เพราะความทุกข์เป็นปัญหาเป็นต้นเหตุ แล้วอริยสัจจ์มันก็จบลงไป ที่ความดับทุกข์ได้ตามที่ต้องการ.

ถ้าดูอย่างละเอียดอีกทีหนึ่ง ที่เรียกว่าสมุทัย สมุทัยหรือสมุฏฐาน; เรื่องอริยสัจจ์นี้มันมีสมุฏฐานอยู่ที่กฎธรรมชาติ ที่เป็นไปตามกฎแห่งเหตุผล ตามกระแสแห่งเหตุผล. มีกฎอันนี้อยู่ว่า สิ่งทั้งปวงต้องเป็นไปในลักษณะที่เป็นเหตุและผล; เรื่องอริยสัจจ์จึงออกมาในรูปที่เรียกว่า เหตุและผล ความทุกข์เป็นผล กิเลสเป็นเหตุ, การรู้ความดับทุกข์ การได้เสวยความดับทุกข์เป็นผล การปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็เลยกลายเป็นเหตุ. อันนี้เราไม่ได้เล็งถึงนิพพาน ซึ่งอยู่เหนือเหตุเหนือผล แต่ว่า กิริยาอาการที่จะดับทุกข์ได้ มันจะปรากฏต่อเมื่อปฏิบัติถูกต้อง ก็เกิดอาการที่ดับทุกข์ได้ขึ้นมา ก็ยังเรียกว่า เป็นกฎแห่งเหตุผลของธรรมชาติตามธรรมชาติ.

สมุฏฐานของเรื่องอริยสัจจ์ จึงได้แก่กฎของธรรมชาติ ที่ควบคุมกระแสแห่งเหตุผล ในการที่สัตว์ทั้งหลาย หรือไม่ใช่สัตว์ก็ตาม คือมีชีวิตก็ตาม ไม่มีชีวิตก็ตาม มันมีเหตุผล แล้วก็เป็นไปตามเหตุผล; นั่นแหละคือสมุฏฐาน รากฐานที่ตั้งของเรื่องอริยสัจจ์ กฎความจริงเรื่องอริยสัจจ์.

เมื่อดูสมุฏฐานหรือสมุทัยแล้ว ก็มักจะดูพร้อมกันไปถึง

อัญจัมมะ คือความดับ ความเกิดมันคู่กับความดับ. ความดับ
แห่งทุกข์ หรือว่าดับแห่งสมุทัยแห่งทุกข์ มีได้เป็นคราวๆ; มี
ธาตุอยู่ธาตุหนึ่งเรียกว่า นิโรธธาตุ ถ้าเข้ามาถึงธาตุนี้แล้ว สิ่งนั้น
จะต้องดับ, ความทุกข์เมื่อหมดเหตุหมดปัจจัยก็ถึงนิโรธธาตุ
มันก็ดับ, หรือว่าเรื่องของอริยสัจจ์ทั้งหมด เมื่อได้รับผล
เป็นนิพพานแล้ว มันก็ถึงนิโรธธาตุเหมือนกัน มันก็หยุดได้
มันก็ดับได้.

ความทุกข์ที่ดับเป็นคราวๆ ก็เรียกว่า อัญจัมมะ หรือ
อัสตงคตของความทุกข์ ดับเป็นคราวๆ เหมือนดวงอาทิตย์ขึ้น
ตอนเช้าดับตอนเย็น พรุ้งนี้ก็ขึ้นใหม่ ตอนเย็นก็ดับอีก ตอนเช้า
ก็ขึ้นใหม่ ตอนเย็นก็ดับอีก อย่างนี้ก็เรียกว่าดับชั่วคราว; อย่าง
นี้ไม่เอาเป็นประมาณ แต่มันก็มีเหมือนกัน ความทุกข์ของคนเรา
นี้ มันมีลักษณะดับชั่วคราวอย่างนี้แหละ. แต่เราต้องการดับสนิท
ดับโดยแท้จริง เป็นนิโรธะ เป็นนิโรธะ; ปฏิบัติถูกต้องถึงที่สุด
ความทุกข์ดับไปสิ้นเชิง ไม่หวนกลับมาเกิดอีกได้ เป็นนิโรธะ
หรือจะเรียกว่า นิพพานปรากฏก็ได้.

เรื่องอริยสัจจ์นี้มันเป็นกฎความจริงที่มันดับไม่ได้

เพราะเป็นความจริงของธรรมชาติ แต่ว่าตัวอริยสัจจ์ในบางความหมาย เช่นความทุกข์นี้ มันก็ดับได้, หรือทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ มันก็ดับได้ ทำหน้าที่แล้ว มันก็ดับไป; มันก็มีการดับชั่วคราวอยู่ที่ตัวความทุกข์ หรือวิธีให้ถึงความดับทุกข์. แต่ถ้าไปเล็งถึงตัวธรรมชาติ ซึ่งเป็นกฎเป็นสัจจะที่แท้จริงแล้ว มันไม่รู้จักดับ, มันไม่ต้องดับ แล้วมันไม่อาจจะดับ เพราะมันเป็นตัวธรรมชาติชนิดที่เป็นสัจจะ คือเป็นตัวกฎ เป็นอสังขตะ.

พระนิพพานอย่างหนึ่ง ความว่างอย่างหนึ่ง กฎความจริงอย่างหนึ่ง ๓ อย่างนี้เป็นอสังขตะ ไม่ต้องมีการเกิดขึ้นหรือดับไป ไม่ต้องมีการเกิดขึ้น เปลี่ยนไป และดับไป. หรือจะมีอะไรที่จะอธิบายเทียบเคียงกันได้ มันก็ได้เหมือนกัน แต่ที่เราเห็นชัด ๆ อยู่ก็ว่า พระนิพพานอย่างหนึ่งเป็นอสังขตะ ไม่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ เปลี่ยนไป, ความว่าง ความว่างไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย ไม่มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป, แล้วกฎความจริงทั้งหลาย สัจจะทั้งหลายก็เป็นอสังขตะ ไม่ต้องมีเหตุปัจจัยปรุงแต่ง มันเป็นตัวมันเอง เช่นเดียวกับนิพพาน เช่นเดียวกับความว่าง ไม่ต้องมีเหตุปัจจัย ดังนั้นจึงไม่ดับ ไม่เกิดไม่ดับ.

กฎความจริงของอริยสัจก็มีลักษณะอย่างนั้น ไม่ต้องเกิด ไม่ต้องเปลี่ยน ไม่ต้องดับ. แต่ว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎนี้ หรือ สิ่งที่มีนเกี่ยวข้องอกกับกฎอันนี้ มันก็เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายสังขตะและฝ่าย อสังขตะ; ฉะนั้นฝ่ายที่เป็นอสังขตะมันก็ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง ฝ่ายที่เป็นสังขตะมันก็มีการเปลี่ยนแปลงตามธรรมดา. ความจริงที่เกี่ยวข้องกับพวกที่เปลี่ยนแปลงนี้ มันก็เป็นความจริงที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลง มันจึงมีการเกิดดับ เฉพาะส่วนนั้น; แต่ส่วนที่เป็นกฎหรือเป็นความจริงนั้นไม่ต้อง คือไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง. ขอให้สนใจว่า เป็นสิ่งที่อาศัยได้ ฟังได้ เพราะมันไม่เปลี่ยนแปลง.

เอา ที่นี้ก็ดูตามวิธีดูที่สำหรับจะดูอะไร ให้มันหมดครบ ถ้วนทุกเรื่อง ก็จะดูโดยอัสสาทะ อัสสาทะแปลว่า ความนาร์กน่า พอใจ หรือเสน่ห์อันยั่วชวนใจ. เรื่องอริยสัจมีเสน่ห์ไหม? แน่ นอนมีเสน่ห์สำหรับพระอริยเจ้า ความจริง ธรรมะของความ จริงเหล่านี้ เป็นอัสสาทะ เป็นที่พอใจของอริยชน กระทั่งถึง พระอริยเจ้า พระอริยเจ้าก็พอใจ; คนโง่คนอันธพาลไม่รู้ ไม่รู้จัก ไม่รู้ว่า จะพอใจหรือไม่พอใจ มันไม่รู้ แต่พระอริยเจ้าท่านพอใจ

ในเรื่องอริยสัจ เป็นความจริงที่รู้แล้วดับทุกข์ได้ ท่านก็พอใจ.

เป็นอัสสาทะชนิดที่ไม่ให้โทษ จึงต้องเรียกชื่อใหม่ว่า *ธรรมอัสสาทะ*. ปุถุชนชอบกามารมณ์ชอบกามคุณ มีอัสสาทะในกามารมณ์ในอะไรนั้น มันก็ต้องรับผลตอบแทน หนีความทุกข์ไปไม่พ้น; แต่คนเขาก็มีอัสสาทะพอใจในกามารมณ์ เช่นเดียวกับพระอริยเจ้าพอใจ หรือมีอัสสาทะในธรรมะ ที่แท้จริง ที่ดับทุกข์ได้.

ส่วนสิ่งที่คู่กัน คือ อาทีนวะ โทษอันเลวทรามต่ำช้า นั้น ซึ่งเป็นคู่กันกับอัสสาทะนั้น ต้องกล่าวได้ว่าไม่มี, ไม่มีในอริยสัจ ไม่มีในเรื่องของอริยสัจ คือไม่มีโทษ. แต่พวกคนพาลเขาไม่ชอบ เพราะว่าเขาไม่ต้องการจะถือหลักอย่างนี้ เขาต้องการจะเป็นคนพาล มันอาจจะเป็นที่ไม่พอใจแก่คนพาล แก่อันธพาลก็ได้; ข้อนี้ไม่ต้องเอาเป็นประมาณ เป็นประมาณได้ว่า มันเป็น *อัสสาทะสำหรับพระอริยเจ้า ส่วนอาทีนวะนั้นมันไม่มี*.

เฮ้ ที่นี้ก็ดูต่อไปในมุมอื่นว่า จะดูกันในแง่ของภาษาคน ภาษารวม ภาษาคนสำหรับคนพูด คนธรรมดาพูด รู้อะไรอย่าง คนธรรมดา แล้วก็พูด มันก็พูดโดยภาษาคน พูดตามภาษาคน,

แล้วพูดโดยที่ผู้รู้พูด มันลึกกว่าภาษาคน ก็ต้องเรียกว่าภาษา
ธรรม.

พูดว่าทุกข์ เป็นความทุกข์ทนทรมาน อย่างนี้เรียกว่า
พูดโดยภาษาคน; ถ้าพูดโดยภาษาธรรมที่ลึกกว่านั้น พระพุทธ-
เจ้าท่านตรัสเรียกความทุกข์ว่าโลก โลก คือตรัสว่า *โลกก็ดี,*
เหตุให้เกิดโลกก็ดี, ความดับไม่เหลือแห่งโลกก็ดี, ทางให้
ถึงความดับไม่เหลือแห่งโลกก็ดี ตถาคตบัญญัติไว้ในร่าง
กายที่ยาวประมาณว่าหนึ่งนี้ ที่ยังมีสัญญาและใจ คือมีชีวิต
เป็น ๆ. อย่างนี้ก็ต้องถือว่า ท่านกล่าวโดยภาษาธรรม เพราะคน
ทั่วไป คำว่าโลก เขาหมายถึงแผ่นดิน หรือสัตว์โลก คนในโลก
คำว่าโลกในภาษาคน; แต่เดี๋ยวนี้ตรัสโดยภาษาธรรม คำว่าโลก
ในที่นี้หมายถึงความทุกข์ เป็นภาษาที่ลึกกว่าภาษาคน.

ถ้าพูดภาษาคนก็พูดว่าทุกข์ เป็นความทุกข์เฉย ๆ เหตุให้
เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ทางให้ถึงความดับทุกข์. ถ้าพูดโดย
ภาษาธรรมที่ละเอียดเข้าใจไม่ได้สำหรับคนธรรมดา ท่านตรัส
เรียกมันว่าโลก, ภาษาธรรมของเรื่องอริยสัจจ์ กลายเป็นเรื่องโลก
เรื่องเหตุให้เกิดโลก เรื่องความดับสนิทแห่งโลก เรื่องทางให้ถึง

ความดับสนิทแห่งโลก. มันพังแปลกออกไปอย่างนั้น, เป็นภาษาที่ฟังออกเฉพาะผู้รู้ ว่าสิ่งที่เคยเรียกกันว่าความทุกข์ ก็มาเรียกเสียอย่างลึกซึ้งว่าโลก เพราะว่ามันเป็นของหลอกลวง, เพราะว่ามันเป็นของแตกสลายอยู่โดยปกติ.

ถ้ามองเห็นความเป็นโลก แล้วก็มองเห็นว่ามันแตกสลาย แตกสลาย แตกสลาย, แตกแล้วเกิด แตกแล้วเกิด เหมือนคลื่นในท้องทะเล มันแตกอยู่ตลอดเวลา; นั่นแหละคือลักษณะอาการของสิ่งที่เรียกว่าโลก เพราะคำว่าโลกนี้ มันแปลว่า *สิ่งที่แตก แตกง่าย และแตกอยู่เสมอ*. เพราะมันแตกง่าย จึงเรียกว่าของแตก ภาษาบาลีว่า *สุชชตีติ โลกิ* มันแตก ดังนั้นจึงเรียกมันว่าโลก คือของแตก ก็ได้แก่ความทุกข์ ที่มีอาการหลอกลวง ให้คนไม่รู้เท่า คนที่ไม่รู้ไม่เข้าใจก็หลงใหล หลงใหลในความทุกข์, หลงใหลในสิ่งที่เป็ทุกข์ จนไม่มีความคิดที่จะดับทุกข์ เพราะไม่เห็นว่าเป็นความทุกข์เอาเสียเลย; คนเหล่านี้ก็ไม่มีความทุกข์ที่เป็นปัญหา จึงไม่ต้องดับทุกข์ ไม่ได้ดับทุกข์.

ภาษาคน โดยภาษาคนพูดอย่างไรให้เข้าใจไว้ โดยภาษาธรรมพูดอย่างไรให้เข้าใจไว้ คือกล่าวได้ว่า ทุกเรื่องเลยไม่ว่าเรื่อง

อะไร จะกล่าวโดยภาษาคนก็ได้ ภาษาธรรมก็ได้ มันจะลึกซึ้งกว่ากัน เป็นคู่กันอยู่เสมอ ภาษาดั้งและภาษาลึก. ฐุธรรมะจึงจะพูดภาษาธรรมะได้ คนธรรมดาชาวโลกทั่วไปก็รู้แต่ภาษาโลก พูดภาษาโลก ให้ความหมายกันอย่างภาษาโลก เมื่อพูดกับคนธรรมดาก็ต้องพูดว่าทุกข์ เมื่อพูดให้ลึกกว่านั้นสำหรับผู้รู้ด้วยกันก็พูดว่าโลก; นี่ก็น่าแปลกเหมือนกัน น่าสนใจ ทำไมบางทีพระพุทธเจ้าตรัสเรียกความทุกข์ว่าโลก มันก็มีอยู่ในพระบาลี.

ที่นี้ก็จะต้องดูกันว่า มันมีทาง มีหนทาง, ทางที่จะเข้าไปหา และทางที่จะออกมาเสีย มันก็มีอยู่; ทางที่จะเข้าไปหาความทุกข์ จะถลำตัวเข้าไปสู่กองทุกข์ จมอยู่ในกองทุกข์ ออกมาไม่ได้ นี่ก็เรียกว่าทางที่จะเข้าไป ถลำตัวเข้าไป. ในเรื่องอริยสัจจ ๔ นี้ ทางที่สัตว์จะถลำตัวเข้าไปในความทุกข์มันก็มีอยู่ ก็คือ อวิชชา ความไม่รู้ หรือการหมุนไปตามอำนาจของอวิชชา.

เมื่อสัตว์โลกไม่มีความรู้ ดำรงตนอยู่ไม่ได้ ก็มีการหมุนไปตามเหตุตามปัจจัย ซึ่งได้แก่อวิชชา; ฉะนั้นการที่ต้องหมุนไปตามอวิชชา ติดไปกับกระแสแห่งอวิชชา นี้ เรียกว่าทางที่มันจะพลัดตกเข้าไปในกองทุกข์ จนกลายเป็นสิ่งหนึ่งเรียกว่า วัฏฏ-

สงสาร; วัตถุสงสารเวียนอยู่เป็นวงกลม เป็นกิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม, ทำกรรมแล้วก็ได้รับผลกรรม, รับผลกรรมแล้วก็หล่อเลี้ยงกิเลสตามเดิม เป็นวงกลม, กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม ทำกรรมเป็นเหตุให้ได้รับผลกรรม รับผลกรรมมาหล่อเลี้ยงกิเลสต่อไปตามเดิม นี่มีลักษณะแห่งวัฏฏะ.

ถ้าคนมีกิเลส มันก็ถลาลงเข้าไปในวงกลมของวัฏฏะ ถลาลงเข้าไปในกองทุกข์; เราจึงถือว่า การที่หมุนไปตามอำนาจของอวิชชา หรือการที่ต้องหมุนไปตามอำนาจของอวิชชา เพราะความไม่รู้ของตัวนั้นแหละ คือหนทางที่จะถลาลงไปในกองทุกข์ ในความทุกข์ นี้เรียกว่าทางที่มันจะเข้าไปในกองทุกข์.

แล้วทางที่จะออกมา ก็มีอยู่ในเรื่องของอริยสัจจ์ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นหนทางให้ถึงความดับสนิทแห่งความทุกข์. นี่มันก็ตรงกันข้าม คือมันมีวิชา ไม่พลอยไปติดกระแสนหมุนไปตามอวิชชา, มันมีวิชา มันจึงมีความรู้อันถูกต้อง มีความรู้แจ้งโดยประจักษ์ มันก็เลยออกมาได้ ออกมาเสียจากกองทุกข์ได้, มันเป็นทางออกมาเสียจากสิ่งที่จะต้องออก สิ่งที่ไม่ควรจะอยู่ด้วยหรือเข้าไป ได้แก่ความทุกข์; มันไม่

ควรจะไปอยู่ด้วย หรือควรจะไปหา ก็ต้องออกมาเสีย. นี่ก็เป็นเรื่องของ การออกมาเสีย เป็นความรอด มันก็ได้แก่วิชาความรู้ ซึ่งทำให้เกิดความถูกต้อง.

ความถูกต้องซึ่งมีอยู่ ๘ ประการ อย่างที่ได้กล่าวแล้วแต่ตอนเย็นว่า ถูกต้อง ๘ ประการ : ถูกต้องในทางคิดเห็น เป็น *สัมมาทิฏฐิ*, ถูกต้องในการปรารถนา เป็น *สัมมาสังกัปปะ*, ถูกต้องในการพูดจา เป็น *สัมมาวาจา*, ถูกต้องในการกระทำทางกาย เป็น *สัมมากัมมันตะ*, ถูกต้องในการดำรงชีวิตครองชีวิต เรียกว่า *สัมมาอาชีวะ*, แล้วก็มาถูกต้องในความมีความพยายาม พากเพียร เรียกว่า *สัมมาวายามะ*, ถูกต้องในการมีความรำลึก อย่างถูกต้อง เป็นสติที่ถูกต้อง เรียกว่า *สัมมาสติ*, แล้วก็ถูกต้องในการปักใจมันลงไป เรียกว่า *สัมมาสมาธิ* เป็นความถูกต้อง ๘ ประการ เรียกว่ามรรค ก็ออกมาเสียได้ นี่คือทางออก.

คำนี้พิเศษมาก คำว่ามรรคนี่ พระพุทธองค์ตรัสไว้ในฐานะเป็นนิสสรณะ เป็นทางออก เป็นอุบายเครื่องออก; ไม่ว่าเรื่องอะไรถ้าเป็นเรื่องที่ต้องออก แล้วก็ต้องออกด้วย *อริยมรรคมีองค์ ๘* ทั้งนั้น, ปัญหาใดๆ ความทุกข์ใดๆ ชนิด

ไหน เป็นเรื่องที่ขบกัดทนอยู่ไม่ได้จะต้องออกมาเสีย ก็ต้องออกมาด้วยการปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ ๘, แม้ว่าจะเรื่องธรรมดาสามัญของชาวบ้าน จะออกมาเสียจากความยากจนอย่างนี้ มันก็ต้องใช้หลักอันนี้ คืออริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ ปฏิบัติให้ถูกต้องเถอะ มันก็จะออกมาเสียได้จากความยากจน ซึ่งเป็นความทุกข์ต่างๆ พื้นฐานทั่วไป, ความทุกข์ขั้นสูงสุด ปัญหาเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย จะออกมาเสียได้ ก็ต้องอาศัยสิ่งที่เรียกว่า *มรรคนั้นเอง*.

นี่มันก็หลายแง่มุมเต็มทีแล้วนะที่เอามาพูดให้เห็นทิศทางที่จะมองให้รู้จักอริยสัจ ๔ ประการนั้น มันก็มีวิธีมองหลายทิศทาง ทบทวนอีกทีหนึ่งก็ได้ว่า.

ถ้าจะมองกันในแง่ของคำพูด *ตัวหนังสือหรือพยัญชนะ* : คำว่าอริยสัจ ก็แปลว่า *ของจริงอันประเสริฐ*, ของจริงที่เป็นที่ชอบใจของพระอริยเจ้า, ของจริงที่ทำให้เป็นพระอริยเจ้า, ของจริงที่เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพระอริยเจ้า; นี่โดยตัวหนังสือโดยพยัญชนะ.

โดยอรรถะโดยความหมาย ก็คล้ายนั้นแหละ : ของ

จริงที่ดับทุกข์สิ้นเชิง เป็นความประเสริฐ ของจริงที่ประเสริฐ ซึ่งเราจะต้องรู้จัก.

ถ้ามองดูโดยไวพจน์ : คำแทนชื่อที่ใช้เรียกแทนชื่อกัน ได้ ก็เรียกว่า บุญยธรรมก็ได้ เรียกอริยธรรมก็ได้.

ถ้ามองดูโดยลักษณะ : อริยสัจจ์มีลักษณะทนต่อการ พิศุจน์.

ถ้ามองดูโดยอาการ : มันมีอาการดำรงตัวอยู่ได้โดยตัว มันเอง ไม่ต้องอาศัยเหตุปัจจัยอะไร.

ถ้ามองดูโดยกิจ : มันมีหน้าที่ที่มันจะครอบงำสังขาร ทั้งปวง ควบคุมสังขารทั้งปวง; ถ้าเป็นทุกข์ต้องอย่างนี้ ถ้าไม่เป็นทุกข์ต้องอย่างนี้.

ถ้ามองดูโดยรสที่จะได้รับ : เป็นของนำยินดี ก็คือความ หลุดพ้น ชนิดที่เรียกมาตุได้ เรียกเพื่อนมาตุได้ เรียกเพื่อน ด้วยกันมาตุ มาตุได้.

ถ้ามองในแง่ของวิทยาศาสตร์ : มันก็เป็นเรื่องของ กฎแห่งเหตุผลของธรรมชาตินั่นเอง.

ถ้าจะมองดูโดยประเภท : จะแยกเป็น ๔ ก็ได้, แยก

เป็น ๒ ก็ได้, เป็นเพียง ๑ ก็ได้.

ถ้าจะพูดโดยอุปมา : ก็อุปมาได้ด้วยความมีโรคภัยไข้เจ็บก็ได้ อุปมาด้วยทฤษฏีกาย ความอดอยาก อาหารขาดแคลน ตายกันมาก อย่างนี้ก็ได้.

ถ้ามองถึงหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องมี : ก็ต้องรู้ต้องปฏิบัติ ต้องได้รับผลของปฏิบัติ ต้องทำจนถึงกับแน่ใจว่าได้รับผลแล้ว.

ถ้ามองโดยสิทธิของมนุษย์เกี่ยวกับอริยสัจ : ก็ว่าเมื่อได้ปฏิบัติถูกต้องตามกฎของอริยสัจแล้ว ก็มีสิทธิที่จะพ้นทุกข์ และออกมาเสียได้จากกองทุกข์ จะดับไม่เหลือแห่งทุกข์.

แล้วก็ดูที่จุดตั้งต้น : ว่ามันมีเหตุตั้งต้นขึ้นมา เพราะว่ามนุษย์มีความทุกข์, เพราะว่าโลกมีความทุกข์ ท่านจึงคิดค้นพบเรื่องกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความทุกข์.

แล้วก็ดูจุดหมายปลายทางอันสุดท้าย : ก็มีพระนิพพานเป็นจุดหมายปลายทาง เรียกว่าดับทุกข์สิ้นเชิง.

ถ้าจะมองดูโดยสมุทัย : คล้าย ๆ กับว่าเป็นเหตุโดยตรง มันก็มาจากการที่ว่า ทุกข์ทนอยู่ไม่ได้ มันก็ต้องหาทางดับทุกข์.

การที่มนุษย์ทนอยู่ไม่ได้นี้ ต้องค้นหาความดับทุกข์; เมื่อคนอื่น ค้นหาไม่พบ พระพุทธเจ้าท่านเป็นผู้ค้นหาพบความดับทุกข์ ความต้องการจะดับทุกข์เป็นสมุทัยให้เกิดเรื่องนี้ขึ้นมา.

ถ้าจะมองดูในลักษณะที่เป็นสมุฏฐาน : มันเป็นกฎของธรรมชาติตามธรรมชาติเรื่องเหตุผล หรือกฎที่เป็นกระแสแห่งการมีเหตุมีผลแก่กันและกัน มันเป็นสมุฏฐานของสิ่งที่เรียกว่า กฎอริยสัจจ์.

ถ้าจะมองดูโดยการดับ : การดับของสิ่งที่ป็นสัจจะ นั้นมันไม่มี; แต่ว่าสิ่งที่เนื่องกันกับสัจจะนั้นมีการดับ เพราะว่ามันเป็นส่วนที่มันเป็นสังขารมีการปรุงแต่ง มันมีสัจจะของการปรุงแต่งอย่างนี้ มันมีทางที่จะดับได้; คือตัวความทุกข์ นั้นแหละ มันดับได้เป็นขณะๆ จนกว่ามันจะดับสิ้นเชิง.

มองดูในทางอัสสาทะ น่ารักน่าพอใจ : ก็เป็นที่น่ารัก น่าพอใจของพระอริยเจ้าผู้รู้เรื่องนี้; คนพาลไม่พอใจ

ถ้าจะพูดถึงอาทีนวะ โทษอันเลวร้าย : มันไม่มีเลย มีแต่เรื่องเป็นประโยชน์ เป็นคุณเป็นประโยชน์.

ถ้ากล่าวโดยภาษาธรรม : คำว่าทุกข์จะใช้คำอื่นเช่นคำว่า

โลก เป็นต้น ก็ได้ เป็นภาษาที่ลึกกว่าธรรมดา ต้องเรียกว่าโลก. เรามีหน้าที่ที่จะต้องทำความดับสนิทแห่งโลก; ดับสนิทแห่งโลก นี้ไม่เข้าใจก็ไม่เข้าใจ เดียวก็ตายหมด ดับสนิทแห่งโลก ทำลายโลก. แต่คำว่าโลกในที่นี้หมายถึงความทุกข์ เพราะว่ามันเป็นของที่ หลอกหลวง มายา มีความแตกอยู่เสมอ.

ที่นี้มองดูว่า มันมีอะไรที่หลอกให้เข้าไป มันก็เป็น เรื่องของอวิชชา กิเลส ตัณหา นำเข้าไปสู่ความหมุนเวียนใน วงกลม ที่เรียกว่าวัฏฏสงสาร. นี้พลัดเข้าไปแล้ว มันก็ออกมายาก แต่ถึงกระนั้นมันก็มีทางออกมา คือความเจ็บปวดที่ทุกข์มัน สอนให้ ความทุกข์มันสอน; แต่ว่าคนไม่ยินดีรับคำสอน ก็นั่ง ร้องไห้เสียเปล่าๆ ไม่มีประโยชน์อะไร.

ถ้าความทุกข์มาถึงเข้า ก็ศึกษาความทุกข์นั้นแหละ เรียกว่าเอาเกลือจิ้มเกลือมันนั้นแหละ, ถ้าความทุกข์มันเกิดขึ้น ก็ศึกษา ตัวความทุกข์นี้ เดียวก็จะพบเหตุให้เกิดทุกข์ เดียวก็จะพบวิธีที่ ดับทุกข์เสียได้ ก็ควรจะขบใจความทุกข์. ความทุกข์เป็นสิ่งที่ น่าเกลียด แต่ในสิ่งที่น่าเกลียดนั้นแหละ มันมีสิ่งที่ต้องศึกษาให้รู้ รู้แล้วมันจะดับทุกข์ได้.

คำนี้เรามีอุปมาเหมือนกันว่า เพชรในห้วงคางคก มัน เป็นคำพูดโบราณมาแต่ครั้งไหนก็ไม่รู้ แต่มันมีความหมายว่า ใน ห้วงคางคกอันแสนจะน่าเกลียด หากให้ดีจะพบเพชร ก็หมายความว่า ในความทุกข์อันแสนจะน่าเกลียด หากให้ดีจะพบความ ดับทุกข์ จะเป็นทางออกมาเสียได้จากความทุกข์.

นี่เรื่องอริยสัจจ์ แสดงโดยวิธีมองในแง่มุมต่างๆ อย่างที่ กล่าวมานี้ ตั้ง ๒๐ อย่าง มันก็คงจะแปลก แปลกจากที่เคย แสดงมาในคราวก่อนๆ. เราก็ได้เคยพูดเรื่องอริยสัจจ์กันมามาก มายหลายครั้งหลายหน แต่คราวนี้มันก็แสดงแปลกออกไป คือ ไปพูดกันถึงแง่มุมที่จะดู ที่จะสังเกต ที่จะศึกษา ทุกแง่มุม อันเกี่ยวกับอริยสัจจ์.

ถ้ารู้สึกว่าจะแปลก ก็อย่าให้มันแปลกเปล่า ก็แปลกให้มัน ได้ประโยชน์, รู้จักใช้มองในวิธีเหล่านี้ ให้มีประโยชน์ ก็ จะพบอริยสัจจ์ได้มากขึ้น ลึกซึ้งขึ้น ครอบคลุมถูกต้องยิ่งขึ้น มี ประโยชน์แก่ทุกคนเป็นแน่นอน.

นี่เป็นธรรมเทศนาสืบต่อจากเรื่องมัชฌิมาปฏิปทา ที่

พูดแล้วบนภูเขาในตอนเย็น, เวลานี้ก็มาพูดกันที่นี้เรื่อง อริยสัจจ์ ก็พูดอย่างที่เรียกว่ามองอย่างกว้างๆ มองรอบๆ มองอย่างครบถ้วน เหมือนอย่างกับว่า ลอยขึ้นไปบนฟ้าให้สูงสุด แล้วมองมาที่พื้นดิน มันจะเห็นอะไรทุกอย่างอย่างครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม ไม่หลอกไม่หลอนให้เข้าใจผิด.

ถ้าเราขึ้นไปสู่ที่มันสูงกว่าแล้วมองลงมาดู เช่นว่าเราจะมองดูภูเขาสักลูกหนึ่ง ถ้าเราอยู่ได้ภูเขา หรืออยู่ข้าง ๆ ภูเขา มันก็มองไม่เห็น มองไม่ถูกต้อง; แต่ถ้าเราลอยขึ้นไปอยู่บนฟ้าทั้งหมด เห็นได้โดยรอบทิศ เห็นตัวภูเขาที่เดียวทั้งหมดทั้งสิ้นแล้ว เราก็รู้จักตัวภูเขานั้นได้อย่างถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราจะมองสิ่งที่เป็นธรรมะสูงสุดที่เรียกว่าอริยสัจจ์ ก็ขอให้มองโดยทิศทางต่างๆ โดยวิธีต่างๆ โดยแง่มุมต่างๆ อย่างที่กล่าวมาแล้วนี้; แล้วท่านทั้งหลายก็จะรู้จักสิ่งที่เรียกว่าอริยสัจจ์มากขึ้นไป มากขึ้นไป จะพอกุ้มกับเวลาที่เสียเวลามาฟังเทศน์ทำอาสาพหุบูชา เสียเวลามาสวนโมกข์ เสียสตางค์เสียเรี่ยวเสียแรงเสียอะไร มันก็จะได้ผลอะไรคุ้มกัน.

อาตมาก็อยากจะรับผิดชอบในเรื่องนี้ แม้ไม่มีใครบังคับ
 รับผิดชอบในการที่ท่านทั้งหลาย ได้รับประโยชน์คุ้มค่ากันกับ
 การมา; แต่แล้วมันก็ต้องด้วยความร่วมมือของท่านทั้งหลาย ถ้า
 ท่านทั้งหลายไม่สนใจ มันก็ไม่ได้อะไร แล้วจะมาโทษอาตมา มัน
 ก็ไม่รู้จะว่าอย่างไรกัน. ความมุ่งหมายอันนี้จะสำเร็จประโยชน์
 มันก็ต้องด้วยความร่วมมือของท่านทั้งหลาย ให้พยายามสนใจ
 ถ้อยคำที่กล่าวที่อธิบายให้เข้าใจ แล้วมันก็ได้รับประโยชน์; ถ้า
 ไม่สนใจไม่เข้าใจอะไร มันก็ไม่ได้รับประโยชน์ แล้วก็ไม่มีใคร
 ใคร ไม่มีใครช่วยได้ สำหรับผู้ที่ไม่ตั้งใจจะศึกษา แล้วมันก็ไม่รู้
 อะไรจริงด้วยเหมือนกัน.

เอาละ เป็นอันว่า การแสดงธรรมเทศนา เกี่ยวกับเรื่อง
 จตุราริยสังข์ ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ ซึ่ง
 พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ แล้วก็แสดงในวันเพ็ญอาสาฬหปุณมี คือ
 วันเช่นวันนี้ วันที่เหมือนกับวันนี้ วันเพ็ญอาสาฬหปุณมี. เรา
 ก็ได้เอามาพูดจากกันอย่างยิ่ง อย่างที่เรียกว่า *ไม่ขบถไม่ทรยศต่อ
 พระพุทธเจ้า* ตั้งใจจะศึกษาจะทำความเข้าใจอย่างยิ่ง ให้สมกับ

ที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า. แล้วก็จะพยายามทุกอย่าง ไม่ให้พระพุทธเจ้าผิดหวัง ไม่รู้จะใช้ราชาศัพท์ว่าอย่างไร คือไม่ให้พระพุทธเจ้าผิดหวังในสาวกของพระองค์ ว่าสาวกของพระองค์ได้กระทำครบถ้วนถูกต้อง ตามพระพุทธประสงค์ ที่จะช่วยกันสืบอายุพระศาสนา หรือธรรมวินัยนี้ไว้ เพื่อเป็นประโยชน์สุขแก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์ ทั้งพวกที่รู้จักเห็้อและพวกที่ไม่รู้จักเห็้อ; ทั้ง ๒ พวกนี้ยังจำเป็นที่สุดที่จะต้องรู้เรื่องนี้ คือรู้เรื่องดับทุกข์ได้.

การไม่รู้จักเห็้อมีเงินมีทอง เพลิดเพลินสนุกสนาน มันก็ดับทุกข์ไม่ได้ ยังมีความทุกข์เหลืออยู่ เช่นเดียวกับคนที่รู้จักเห็้อ. เมื่อรู้เรื่องสูงสุดเรื่องเดียวกันนี้ ถ้ารู้แล้วก็ดับทุกข์ได้ ทั้งคนที่รู้จักเห็้อและไม่รู้จักเห็้อ นั่นแหละคือทั้งเทวดาและมนุษย์.

เทวดาก็พากันตั้งใจได้ยินได้ฟังเรื่องอริยสัจจ์ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดง ก็บอกกล่าวต่อๆ กันไป ทั่วทุกเทวโลกทุกชั้นชั้นเทวโลก ชั้นพรหมโลก ทุกชั้นเลย ก็แปลว่า ไม่มีสัตว์ใดเหลืออยู่ จะเป็นผู้ที่ไม่จำเป็นจะต้องรู้เรื่องนี้, ทุกชนิด

ทุกประเภท ทุกชั้น ทุกภูมิ มีความจำเป็นที่จะต้องรู้เรื่องนี้.
เราก็รวมอยู่ในพวกนี้ แล้วเราก็จะต้องสนใจ ศึกษาให้เข้าใจยิ่ง
ขึ้นไป และใช้ให้สำเร็จประโยชน์.

ธรรมเทศนาในตอนนี้ ก็สมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่
เพียงเท่านี้ก่อน.

เอว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

ภาษาคน-ภาษาธรรม มีไว้
สำหรับแยกกันใช้พูดให้ถูกต้อง ใน
ระหว่างเรื่องทางวัตถุ และเรื่องทางจิต
แล้วจะเข้าใจเรื่องนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง
ลึกซึ้ง สำเร็จประโยชน์. อย่าใช้รวมกัน
หรือกลับกัน จะเกิดการเวียนหัว.

ความสุข คือ ความไม่ต้องการ
ความสุข

- ๑) ความทุกข์ทรมาน ต้องแลกเอาด้วย
การไม่ต้องการ ความสุข.
- ๒) พระนิพพาน อยู่ในนี้คือความต้อง.
การสิ้นใจ ได้แต่นิพพานเอง.
- ๓) ความสุขอย่างอื่น คือ ความดีมีเงิน
|| นี้คือความต้อง การทิ้งไป ||
" นิจุนิโต ปรีณิพพุโต " อารยตต.
- ๔) ดังนั้น ความสุขแท้ จึงมี หรือไม่มี
ต้อง การความสุข ! นะวิชัย !!

เพชรในหัวคางคก คือความ
ดับทุกข์ ที่หาพบในความทุกข์ เสมือน
การดับไฟ ก็หาพบที่ไฟนั่นเอง. จงรู้จัก
ความลับข้อนี้ ด้วยกันทุกคนเถิด,
มิฉะนั้นจะหาไม่พบ สิ่งที่ควรพบตาม
ธรรมชาติทั่วไป.

สิ่งทีชอบ อยู่ทีหน้าตึก
หาพบ ยากเหลือประมาณ

- แปลย พระนิพนพาน เรณูอันอยู่หน้าตึก,
 เมื่อมีเงิน มีสี ก็เงินเลวอัน ชอบ นะจ๊ะ.
 ความดีดี สีขาว มีสี บัง ๑๐๐, น้ำ มีสีขาวเกิน
 ๗ คน มองมีเงินตา, ๑๑ มัด มอที่ตย.
- ความอยากได้ มันชอบสิ่งทีอยากได้จนหาไม่
 พบ, เหนือหัวแล้ว ความอยากได้ สีจ๊ะ
 ๑๐๐ ให้ความดีดี สีขาวบัง ได้ไป.

รายนามผู้ร่วมบริจาคค่าพิมพ์

ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 10,000

คุณสว่าง อุนากุล 500

จำสิ่งที่ควรจำ

ลืมสิ่งที่ควรลืม

ทำสิ่งที่ควรทำ

เลิกสิ่งที่ควรเลิก,

มีฉะนั้น จะเป็นคนจมอยู่ในนรกตลอดเวลา.

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	พระพุทธคุณค่ากลอน	๔	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัว		๔๘	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๑
๒	การศึกษาคืออะไร?	๑		คือหมดทุกข์	๑	๔๙	อีกปัจจัยขาดในฐานะหัวใจ	
๓	การงานคืออะไร?	๑	๓๔	ชีวิต คือชนั้ทั้งห้ามิใช่ตัวตน	๑		แห่งพระพุทธศาสนา	๑
๔	ทรัพย์สินมบัติคืออะไร?	๑	๓๕	อติมมยคาถา	๒	๖๐	อติมมยคา	๑
๕	สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์	๑	๓๖	อติมมยคาประยุกต์	๒	๖๑	การถืออายุพระพุทธศาสนา	๑
๖	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา		๓๗	อติมมยคาใช้ทำอะไรได้บ้าง	๒	๖๒	สุดยอดของความถูกต้อง	
	ไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๓๘	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑		คือ นิพพาน	๑
๗	ปาวณา และธรรมะในฐานะ		๓๙	คู่มืออาณานิพพานศึกษา		๖๓	พระคุณของแม่	๑
	สิ่งที่ต้องศึกษา	๑		อย่างสมบูรณ์แบบ	๒	๖๔	ประมวลรูปแบบแห่งสากล	
๘	ชาติในปัจจุฉนสมบูรณ์	๑	๔๐	การใช้อาณานิพพานให้เป็น			พรหมจรรย์	๑
๙	ทางออกที่ ๓ แห่งยุคปัจจุบัน	๑		ประโยชน์ในบ้านเรือน	๒	๖๕	การคอกยู่ดีอำนาจของ	
๑๐	การบวชคืออะไร?	๑	๔๑	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอติมมยคา	๑		ระบบประสาท	๑
๑๑	ศาสนาคืออะไร?	๑	๔๒	อติมมยคา กับ ถิ่นศึกษา	๑	๖๖	ดับไม่เหลือ	
๑๒	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๓	พระวิคณครยที่ท่านทั้งหลาย		๖๗	มนุษย์ทำสงครามกับ	
๑๓	อาณานิพพานศึกษา	๑		ยังไม่รู้จัก	๒		พระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๑๔	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา		๔๔	การพัฒนาชีวิตโดยพระใคร		๖๘	เป้าหมายธรรมะสำหรับชาวบ้าน	
	ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑		ลักษณะจึงเป็นอติมมย	๑	๖๙	เก็บกฎีกู	
๑๕	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๕	ปฏิบัติหาประโยชน์อติมมยคา	๑	๗๐	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผล	
๑๖	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑	๔๖	สหายธรรมของอติมมยคา			อันสูงสุด	
๑๗	ความภักดี	๑		และอติมมยคาแก้ปัญหา	๑	๗๑	ธรรมศาสตร์ในชั้นที่	
๑๘	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑		ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑		จะสามารถช่วยโลกได้	
๑๙	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๔๗	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก		๗๒	ความเวิงเป็นสุข	
๒๐	การท้าววิคณแบบโบราณ	๑		และอุดมคติของความเป็นแพทย์	๑	๗๓	ความไม่เบียดเบียนเป็นสุข	๑
๒๑	ประมวลประมวลธรรมที่คน		๔๘	การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์			ธรรมศาสตร์ในการมาภิเษ	
	ธรรมคาวการทาบ	๑		จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ใน	๑	๗๔	พุทธศาสนาไม่ได้สอนให้หยุด	
๒๒	โลกอื่น	๑		ทุกหนทุกแห่ง	๑		หรือคิดเพียงแต่ความดี และ	
๒๓	ความเกิดแห่งทุกข์ และ		๔๙	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑		สุดยอดที่มนุษย์จะไปถึงได้	
	ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	๕๐	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลก	๑		คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๒๔	นิรวณ	๒		ให้รอดอยู่ได้	๑	๗๕	ล้มภักฎฐิช่วยโลกได้อย่างไร	
๒๕	วันครุ	๑	๕๑	เด็กอายุไม่เกินอายุกับอติมมยคา	๒	๗๖	การทลายฐานทัพของกิเลส	
๒๖	แผนผังของต้องสร้างด้วย		๕๒	ความไม่เห็นแก่ตัวและ		๗๗	พระพุทธเจ้าพระองค์จริง คือ	
	แผนผังธรรม	๑		ความสุคะตธรรมะดับ	๑		พระธรรม - เห็นปัจจุฉนสมบูรณ์	
๒๗	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง		๕๓	อารมณ์ภกถของการเลิกอายุ	๑		คือ เห็นพระพุทธเจ้า	๑
	กระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ		๕๔	พระวิคณครยนั้นแหละคือ	๑	๗๘	มาร	๑
	ที่นั่นเอง เมื่อไม่รู้จักตัวเอง			ตัวพุทธศาสนา	๑	๗๙	ธรรมศาสตร์ในการปิดอภย	
	ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑	๕๕	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่	๑	๘๐	ธรรมศาสตร์ในการปิดสวรรค์	๑
๒๘	ความเป็นพระอรหันต์	๑		เป็นพื้นฐานของชีวิต	๑	๘๑	ศิลปะแห่งการใช้คณิตจาก	
๒๙	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑	๕๖	อริยถึงและอติมมยคาถา			หัวใจพระธรรม	๑
๓๐	คุณของชีวิต กับ แผนผังของ	๑		และอติมมยคาภิธรรมจักร	๑		หัวใจพระธรรม	๑
๓๑	กระแสดวงชีวิตเป็นสิ่งที่ดีหรือจัก	๑	๕๗	อติมมยคาเท่าที่ควรจะรู้จัก		๘๒	อริยสัง	๑
๓๒	สิ่งแรกที่ควรต้องรู้จักนั่นคือ			กันไว้บ้าง และอติมมยคา				
	ความทุกข์	๑		ช่วยได้ในทุกกรณี	๑			

อริยสัจจ์

- อริยสัจจ์ทั้งสี่ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับความดับทุกข์ ซึ่งถือกันว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา.
- จะพิจารณาอริยสัจจ์ ในลักษณะต่าง ๆ ให้ครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม เพื่อที่จะได้รู้จักอริยสัจจ์กันมากขึ้น ลึกซึ้งขึ้น :-
- อริยสัจจ์ โดยพยัญชนะ : ของจริงอันประเสริฐ, ของจริงที่ทำให้เป็นพระอริยเจ้า,
- โดยอรรถ : ของจริงที่ดับทุกข์สิ้นเชิง ซึ่งเราจะต้องรู้จัก,
- โดยโวหารณ์ : บุญยธรรม อริยธรรม,
- โดยลักษณะ : ทนต่อการพิสูจน์,
- โดยอาการ : ดำรงตัวอยู่ได้โดยตัวมันเอง ไม่ต้องอาศัยเหตุปัจจัย,
- โดยกิจ : ครอบงำสังขารทั้งปวง ควบคุมสังขารทั้งปวง,
- โดยรส : ความหลุดพ้นชนิดที่เรียกคนอื่นมาดูได้,
- โดยวิทยาศาสตร์ : เป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นกฎแห่งเหตุผล,
- โดยประเภท : มีทั้ง ๔, ๒ และ ๑ ประเภท,
- โดยอุปมา : โรคภัยไข้เจ็บ ทุกภิกขภัย,
- โดยหน้าที่ของมนุษย์ : ต้องรู้ ต้องปฏิบัติ ต้องได้รับผล และรู้ว่าได้รับผลแล้ว,
- โดยสิทธิ : มีสิทธิที่จะพ้นทุกข์เมื่อปฏิบัติแล้ว,
- จุดตั้งต้น : ความทุกข์,
- จุดสุดท้าย : ความดับทุกข์สิ้นเชิง พระนิพพาน,
- โดยสมุทัย : ความต้องการที่จะดับทุกข์,
- โดยสมุฏฐาน : กฎของธรรมชาติเรื่องเหตุผล,
- การดับ : ตัวสัจจะไม่มีการดับ; แต่สิ่งที่เนื่องด้วยมีการดับ,
- อัสสาทะ : เป็นที่พอใจของพระอริยเจ้า เป็นธรรมอัสสาทะ,
- อาทีนวะ : ไม่มี,
- โดยภาษาธรรม : ใช้คำว่าโลก,
- โดยหนทาง : ทางเข้าไปคือ อวิชชา ทางออกมาก็คือ มรรคมมีองค์ ๘.